

شناخت علل بازخرید بیمه نامه های عمر و پس انداز در شرکت سهامی بیمه ایران

دکتر ابراهیم عباسی^۱

احمد سازگار^۲

چکیده

هدف این مقاله شناخت علل های بازخرید بیمه نامه های عمر و پس انداز است. برای این شناخت ۵ سؤال اصلی طراحی شده و مورد آزمون قرار گرفته است. تحقیقات نشان می دهد که اقساط حق بیمه اغلب متقاضیان بازخریدی ماهانه محاسبه و تنظیم شده است. این افراد در طبقه شغلی اول و دوم قرار دارند و ۹۳ درصد از متقاضیان بازخرید بیمه نامه سرمایه ای کمتر از ۸۰ میلیون ریال را خریداری کرده اند. از نظر کارشناسان عامل تورم، بالا بودن هزینه های زندگی خانواده ها و عدم شناخت بیمه گذاران عمر از معافیت ها و مزایای مالیاتی بیمه نامه و بی اطلاعی از مزایای ناشی از ریسک فوت بیمه شده و تلقی نادرست بیمه گذار از دریافت وام براساس بیمه نامه، از عوامل مهم تقاضای بازخرید بیمه نامه عمر و پس انداز می باشد.

۱. عضو هیئت علمی مؤسسه آموزش و پژوهش در برنامه ریزی و مدیریت

۲. کارشناس ارشد مدیریت و رئیس مجتمع خدمات بیمه ای مطهری شرکت سهامی بیمه ایران

واژگان کلیدی

بیمه عمر، بازخرید بیمه‌نامه، نحوه پرداخت حق بیمه، طبقه شغلی، سرمایه بیمه‌نامه، تورم و معافیت مالیاتی.

مقدمه

یکی از انواع بیمه‌نامه‌های اشخاص که درجه توسعه یافتگی فرهنگ عمومی و اجتماعی جامعه را نشان می‌دهد، میزان تقاضای مردم برای خرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز است. بیمه عمر در اغلب کشورهای جهان و کشورهای هم‌ردیف ایران شناخته شده است، اما در ایران از این بیمه‌نامه استقبال زیادی نشده است. سهم حق بیمه عمر در مقایسه با کل حق بیمه دریافتی و GDP در کشور رقم ناچیزی است. به علاوه در فاصله سال‌های ۸۰-۱۳۷۵ از لحاظ تعداد، ۵ درصد از بیمه‌نامه‌های عمر بازخرید شده‌اند که احتمال می‌رود این رقم در طول مدت بیمه‌نامه که معمولاً ۵ تا ۱۵ سال است، افزایش یابد.

در این مقاله سعی شده است ضمن بررسی جایگاه بیمه عمر در کشور و سابقه عرضه آن، به مزایای سرمایه‌گذاری و مالیاتی بیمه عمر و علل و دلایل بازخریدی آن پرداخته شود. ابتدا به سؤال‌های مربوط به نحوه پرداخت حق بیمه، طبقه شغلی و میزان سرمایه در بیمه‌نامه متقاضیان بازخرید از طریق بررسی پرونده‌های آنها پاسخ داده می‌شود، سپس با طراحی ۵ سؤال درباره علل بازخرید که ۲ سؤال آن مربوط به عامل تورم و ۳ سؤال دیگر مربوط به عامل بی‌اطلاعی و عدم شناخت بیمه‌گذاران است، از طریق توزیع پرسش‌نامه بین ۶۰ نفر از کارشناسان بیمه عمر نظرات آنها جمع‌آوری و ارائه می‌شود. کلیه سؤال‌ها به روش‌های آماری آزمون شده و نتایج و یافته‌ها به همراه پیشنهادها در انتهای مقاله آورده شده است.

تعریف بیمه عمر، هدف و انواع آن

بیمه عمر قراردادی است که طبق آن شرکت بیمه در ازای دریافت حق بیمه متعهد می‌شود که در صورت فوت و یا حیات بیمه شده در موعد مقرر در بیمه‌نامه، سرمایه تعهد شده را به بیمه‌گذار یا استفاده‌کنندگان معین بپردازد.

هدف از بیمه‌های عمر تأمین هزینه‌های تدفین و پزشکی، تأمین درآمد برای بازماندگان و وابستگان، پرداخت بدهی‌ها و تهیه سرمایه برای دوران کهنسالی و شرایط اضطراری است. چهار نوع بیمه عمر انفرادی شامل: بیمه عمر زمانی، بیمه تمام عمر، بیمه عمر مختلط پس‌انداز و مستمری و بیمه عمر دوران بازنشستگی اهداف مذکور را برآورد می‌سازند (میرزایی ۱۳۷۶ ص ۹۳).

بیمه‌نامه‌های عمر انفرادی به دو دسته مشارکتی و غیرمشارکتی تقسیم می‌شوند. در بیمه عمر مشارکتی قسمتی از منافع حاصل از سرمایه‌گذاری به صورت پاداش توزیع می‌شود. در این بیمه نامه نرخ بهره نسبتاً پایین است. بیمه‌گر، مشارکت در سود را به صورت افزایش سرمایه و یا به صورت کاهش مبلغ حق بیمه محاسبه می‌کند. (مجموعه قوانین و مقررات بیمه ۱۳۸۱ ص ۱۵۲).

در بیمه‌نامه غیرمشارکتی، مازاد و منافع بین بیمه‌گذاران تقسیم نمی‌شود. حق بیمه‌های بیمه‌نامه غیر مشارکتی در مقایسه با مشارکتی کمتر است.

سابقه عرضه بیمه عمر در ایران

اولین بیمه عمر در ایران توسط یک تاجر تبریزی بنام جبار صالح نیا خریداری شد. این بیمه‌نامه از نوع مختلط پس‌انداز و سرمایه آن ۶۰۰ لیره انگلیس بود که در پایان مدت از سوی بیمه ایران به بیمه‌گذار پرداخت شد. دکتر آقایان از مؤسسين شرکت بیمه ایران در خاطرات خود می‌نویسد: "در سال ۱۳۱۵ عملیات بیمه عمر را به صورت ارزی و ریالی آغاز کردیم و تا سال ۱۳۳۶ که شرکت بیمه ملی و در سال ۱۳۴۰

شرکت بیمه‌امید شروع به فعالیت کردند، در مورد بیمه‌نامه عمر اقدام می‌شد" (جوهریان ۱۳۷۳ ص ۱۷)

در ایران در سال ۱۳۳۸ طراحی در بیمه ایران تحت عنوان "طرح نوین برای سرمایه بیمه عمر" به دولت وقت ارائه شد. مبتکر این طرح مدیر عامل وقت بیمه ایران، دکتر مشرف نفیسی بود که در مورخ ۱۳۴۰/۷/۲۹ گزارشی را درخصوص این طرح به شورای عالی بیمه ارائه داد. وی در بخشی از آن گزارش آورده است:

"در کشورهای مترقی جهان، بیمه‌عمر یکی از بهترین وسایل جمع‌آوری موجودی‌های کوچک و جاری اشخاص برای تبدیل آنها به سرمایه‌های تولیدی و تقلیل اثرات تورمی است. همچنین بهترین وسیله‌ای است که برای اشخاص حداقل تأمین را نسبت به آینده فراهم می‌کند تا در روزهای پیری و ناتوانی آنها را از فقر و نداری محفوظ بدارد. هر چه سطح درآمد و دارایی در کشور پایین تر باشد تعمیم بیمه عمر در آن کشور بیشتر ضرورت دارد."

در ایران به واسطه تنزل تدریجی قدرت خرید پول که از سال ۱۳۰۶ به بعد گاهی ضعیف تر و گاهی با شدت بیشتری روی داده است، مزایای بیمه عمر را کم‌رنگ و حتی مردم را نسبت به این نحوه پس انداز بی‌ رغبت کرده است. از طرف دیگر عدم ثبات اوضاع اقتصادی، ایرانی را نسبت به آینده بدبین کرده و کمتر کسی حاضر می‌شود به امید آینده موهوم سال‌ها حق بیمه عمر بپردازد (جوهریان ۱۳۷۳ ص ۲۰).

طبق این طرح نوین به بیمه‌گذاران عمر وعده داده شده بود که در پایان مدت بیمه، خانه‌ای با مشخصات معین به آنها تحویل داده شود و با توجه به این که در ایران هر فردی از هر طبقه‌ای به داشتن خانه علاقه‌مند است و اگر به شخصی بگویند با گرفتن بیمه‌عمر روزی صاحب‌خانه می‌شوی، با حسن نیت از آن استقبال می‌کند.

در این طرح به دلیل بزرگی آن و نیاز به اعتبار مالی بالا و اختلاف نظرهای شخصی در هیئت دولت و کارشکنی روزنامه‌ها باعث شده که دولت نه تنها از اعطای اعتبار

مورد نیاز بیمه ایران خودداری کند، بلکه از همکاری با آن نیز دریغ ورزد. مدیر عامل وقت بیمه ایران وقتی که وضع را چنین دید از دولت اجازه تأمین اعتبار برای جذب سرمایه از شرکت‌های بیمه خارجی را درخواست کرد که دولت پاسخ منفی داد و بعد از مدتی با تغییر مدیرعامل شرکت، عملیات خانه سازی نیز متوقف شد. بیمه گذاران به شرکت مراجعه کرده و قراردادهای خود را فسخ کردند و بدین ترتیب تجربه ای تلخ برای صنعت بیمه کشور بجا ماند.

در اواسط سال ۱۳۴۶ شرکت بیمه ایران تعرفه ارزان تری را ارائه داد که کاربرد آن از سال ۱۳۴۹ شروع شد و آن پاداش پایان مدت بود. به این ترتیب که پرداخت یک درصد از سرمایه در پایان هر سال قرارداد به عنوان پاداش پایان مدت به علاوه اصل سرمایه به بیمه گذار تعهد می شد. این طرح نیز نتیجه خوب و موفقیتی نداشت.

در سال ۱۳۵۳ شرکتی به نام بیمه بین المللی ایران و آمریکا تأسیس شد که فقط به بیمه های عمر و حوادث می پرداخت و با کمک آمریکایی ها شبکه های بزرگ نمایندگی را در تهران و شهرهای بزرگ به وجود آورد و در فروش بیمه های عمر و حوادث تلاش می کرد. با این اقدامات بیمه ایران تحریک شد تا یک نمایندگی قوی بیمه عمر تأسیس کند و در شهریور سال ۱۳۵۵ یک شرکت مختلط به نام ایران عمر با مشارکت یک شرکت بیمه آمریکایی تأسیس کرد. این شرکت به صورت سهامی خاص تأسیس شد که ۶۰ درصد آن متعلق به بیمه ایران بود. بعد از انقلاب اسلامی شرکت های بیمه به غیر از بیمه ایران که دولتی بود، ملی اعلام و در شهریور ۱۳۶۰ با یکدیگر ادغام شدند و بدین ترتیب دو شرکت بیمه آسیا و البرز تشکیل شد. پرتفوی بیمه عمر شرکت های ملی شده به همراه اندوخته ریاضی آنها به شرکت بیمه آسیا منتقل شد (جوهریان ۱۳۷۳ ص ۳۴). طرح دیگری تحت عنوان طرح بیمه کارکنان دولت در راستای بیمه عمر گروهی و حوادث در سال ۱۳۶۷ مورد توجه قرار گرفت و براساس آن کلیه ارگان ها و مؤسسات دولتی موظف به بیمه کردن کارکنان خود نژد

بیمه ایران شدند. در تاریخ ۱۳۶۹/۱۲/۱۹ هیئت دولت به مؤسسات مسئول مصوبه بیمه عمر گروهی اجازه داد تا با هر یک از شرکت‌های دیگر یعنی آسیا، البرز و دانا اقدام به عقد قرارداد نمایند.

سهم بیمه عمر در ایران

نسبت حق بیمه رشته عمر به کل حق بیمه‌های رشته‌های مختلف و سهم بیمه عمر در GDP بسیار کم و حتی از کشورهای هم‌سطح ایران نیز کمتر است. حق بیمه‌های دریافتی پرتفوی بیمه عمر در قاره آسیا بیش از ۷۰ درصد است اما در ایران غالباً کمتر از ۱۰ درصد بوده است (شیدایی راد ۱۳۷۸ ص ۵)

جدول زیر نشان می‌دهد که حق بیمه سرانه طی دوره ۳ ساله (۱۹۹۸ - ۲۰۰۰) در ایران از ۱/۸ دلار در سال ۱۹۹۸ به ۲/۶ دلار در سال ۱۹۹۹ و به ۶/۴ دلار در سال ۲۰۰۰ رسیده است. اگرچه این روند صعودی است اما در مقایسه با اغلب کشورهای مورد مقایسه رقم ناچیزی است. از طرف دیگر نسبت حق بیمه زندگی به GDP ضریب نفوذ حق بیمه زندگی از ۰/۰۷ درصد در سال ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ به ۰/۱۲ درصد در سال ۲۰۰۰ رسیده است. این نسبت نیز در مقایسه با بیشتر کشورها نسبت پائینی است (مجله سیگما ۲۰۰۱).

مزایای سرمایه‌گذاری در بیمه عمر

بیمه عمر و پس‌انداز می‌تواند در جهت جبران کاهش ارزش پول ناشی از تورم، ابزار مناسبی باشد، منوط به این که نرخ تورم در کشور کنترل شده و نرخ بازده پس‌اندازی بیمه‌نامه بیش از نرخ تورم باشد. همچنین این بیمه‌نامه ابزاری است برای تقویت درآمد بیمه‌گذاران در زمان بازنشستگی، تهیه جهیزیه، تأمین هزینه تحصیلات فرزندان، ایجاد سرمایه برای کسب و کار و اتفاقات خوشایندی که نیاز به سرمایه و مبلغ قابل

توجه دارند. علاوه بر آن مزایایی برای استفاده‌کنندگان و بیمه‌گذار آن نیز دارند که این مزایا عبارتند از:

- ۱- در صورت فوت بیمه شده در خلال مدت بیمه، سرمایه تعهد شده در بیمه‌نامه به صورت یکجا به استفاده‌کنندگان پرداخت می‌شود.
- ۲- در صورت از کار افتادگی دایم و کامل بیمه شده در طول مدت بیمه، بیمه‌گذار از پرداخت اقساط حق بیمه تا پایان مدت بیمه معاف شده و سرمایه تعهد شده در موعد مقرر پرداخت می‌شود.
- ۳- در صورت فوت بیمه شده در طول مدت بیمه، کل سرمایه اصلی بیمه‌نامه به استفاده‌کنندگان پرداخت می‌شود.
- ۴- در صورت فوت بیمه شده در اثر حادثه و در صورت اخذ پوشش تکمیلی دو، سه برابر سرمایه اصلی بیمه‌نامه به استفاده‌کنندگان پرداخت خواهد شد.
- ۵- استفاده‌کنندگان در منافع حاصل از سرمایه‌گذاری به میزان ۷۵ درصد سهیم بوده و در صورت تشکیل منافع مزبور علاوه بر سرمایه اصلی بیمه‌نامه، سرمایه‌ای که از محل مشارکت در منافع ایجاد شده است، پرداخت خواهد شد.
- ۶- بیمه‌گذار می‌تواند پس از گذشت ۲ سال از شروع بیمه از محل ذخیره پس‌انداز بیمه‌نامه وام تقاضا کند.
- ۷- سرمایه‌های بیمه عمر جزء ما ترک نبوده و از مالیات بردرآمد و مالیات بر ارث معاف می‌باشد (بروشور طرح جدید بیمه عمر و پس‌انداز، بیمه ایران ص ۶-۵).

مزایای مالیاتی بیمه عمر

در قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۸۰/۱۱/۲۷ که از ابتدای سال ۸۱ به اجرا درآمد، معافیت‌های مالیاتی زیر در مورد بیمه عمر دیده می‌شود:

۱- معافیت مالیاتی حق بیمه عمر:

در قانون مالیات‌های مستقیم کشور، هزینه‌های شخصی و خانوادگی مودی از درآمد مشمول مالیات آن کسر نمی‌شود تنها استثنا، این قانون هزینه درمانی اعضای خانواده مودی و حق بیمه عمر است که در ماده ۱۳۷ قانون جدید مالیات‌ها آمده است این‌گونه به آن اشاره شده است:

”هزینه‌های درمانی پرداختی هر مودی بابت معالجه خود یا همسر، اولاد، پدر، مادر، برادر و خواهر تحت تکفل در یک سال مالیاتی به شرط این که دریافت‌کننده مؤسسه درمانی یا پزشک مقیم ایران باشد و دریافت وجه را گواهی نماید. همچنین حق بیمه پرداختی هر شخص حقیقی به مؤسسه‌های بیمه ایرانی بابت بیمه عمر و بیمه‌های درمانی از درآمد مشمول مالیات مودی کسر می‌گردد. در قانون مالیات بر درآمد قبل از سال ۶۸ کسر حق بیمه پرداختی بیمه عمر حداکثر تا ۳ هزار ریال در ماه قابل قبول بود، در حالی که طبق ماده ۱۳۷ قانون مصوب سال ۱۳۸۰ حدی برای کسر حق بیمه عمر از درآمد مشمول مالیات تعیین شده است.

۲- معافیت سرمایه بیمه عمر از مالیات بر درآمد:

قانون مالیات‌های مستقیم هر گونه درآمد شخصی مانند حقوق و دستمزد اعم از نقدی و غیر نقدی، فروش مستغلات، مال الاجاره و معاملات بلا عوض به صورت نقدی و غیرنقدی مانند صلح، هبه، وصیت را مشمول مالیات بر درآمد می‌داند. اما سرمایه تعهد شده در بیمه‌نامه عمر که بیمه‌گذار یا استفاده‌کنندگان از سرمایه بیمه‌نامه در صورت فوت بیمه شده و یا در صورت حیات از شرکت بیمه دریافت می‌کنند، معاف از مالیات بر درآمد است.

در این رابطه ماده ۱۳۶ قانون مالیات‌های مستقیم بیان می‌کند که:

”وجوه پرداختی بابت بیمه عمر از طرف مؤسسه‌های بیمه که به موجب قراردادهای منعقد شده بیمه عاید ذینفع می‌شود، از پرداخت مالیات معاف است.”

۳- حق بیمه عمر هزینه قابل قبول مالیاتی برای بیمه گذار محسوب می‌شود:

قانون مالیات‌ها برخی از هزینه‌های مودی را قبول کرده و از درآمدهای مشمول مالیات کسر می‌کند. از جمله این که در بند ج از ردیف ۲ ماده ۱۴۸ قانون مالیات‌های مستقیم آمده است: "هزینه‌های بهداشتی و درمانی و وجوه پرداختی بابت بیمه‌های بهداشتی و عمر و حوادث ناشی از کار افتادگی" همچنین در بند د از ردیف م همان ماده آمده است: "حقوق بازنشستگی، وظیفه، پایان خدمت طبق مقررات استخدامی مؤسسه و خسارت اخراج و بازخرید طبق قوانین موضوعه مازاد بر مانده حساب‌های ذخیره مربوطه".

۴- عدم شمول مالیات بر ارث به سرمایه بیمه عمر:

در قانون مالیات‌های مستقیم قبل از سال ۱۳۶۸ در فصول مالیات بر ارث و معافیت‌های مالیاتی به معافیت مالیاتی سرمایه بیمه عمر اشاره نشد است که بعد از فوت بیمه شده در اختیار استفاده کنندگان و یا ورثه قانونی قرار می‌گیرد. به رغم این که شرکت‌های بیمه و حقوق‌دانان معتقد به ماترک تلقی نشدن سرمایه بیمه عمر بودند ولی به علت سکوت قانون‌گذار اثبات این امر در دادگاهها گاهی با اشکال روبرو می‌شد. لذا شرکت بیمه ایران این مسئله را در سال ۱۳۶۰ از وزارت امور اقتصادی و دارایی استفسار نمود. این وزارتخانه در مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۳۱ به استناد نظر شورای عالی مالیاتی وجوه بیمه عمر را که عاید ورثه و استفاده کنندگان می‌شود، از مصادیق ماترک تلقی نکرد و مشمول معافیت مالیاتی نمود. در ماده ۲۴ قانون مالیات‌های مستقیم جدید در بند ۱ قانون مالیات بر ارث به شرح زیر مشمول سرمایه بیمه عمر نمی‌شود:

"وجوه بازنشستگی، وظیفه و پس‌انداز خدمت و مزایای پایان خدمت، مطالبات مربوط به خسارت اخراج بازخرید خدمت و مرخصی استحقاقی استفاده نشده و بیمه‌های اجتماعی و نیز وجوه پرداختی توسط مؤسسه‌های بیمه یا بیمه گذار و یا

کارفرما از قبیل بیمه عمر، خسارت فوت و همچنین دیه و مانند آنها بر حسب مورد یکجا و یا به طور مستمر به ورثه متوفی پرداخت می‌گردد.

۵- تفکیک سرمایه بیمه عمر از ماترک:

یکی از اصول بیمه آن است که سرمایه بیمه‌عمر جزء ماترک بیمه‌شده محسوب نمی‌شود. اثرات و نتایج این اصل عبارتند از:

الف- تفکیک وراثت از استفاده کنندگان:

وراثت هر متوفی افراد معینی هستند که در قانون مدنی از آنها نام برده شده است. این افراد به سه دسته تقسیم می‌شوند به طوریکه اگر یک وراثت از طبقه اول باشند، افراد طبقه‌های دیگر ارث نمی‌برند. همچنین اگر وراثتی از طبقه دوم باشند، افراد طبقه سوم ارث نمی‌برند. یعنی در یک طبقه هر کس که نزدیک‌تر به شخص متوفی باشد، ارث می‌برد و افراد با نسبت دورتر ارث نمی‌برند. به عنوان مثال، اگر فرزند وجود داشته باشد نوه ارث نمی‌برد و یا در طبقه دوم اگر برادر وجود داشته باشد، برادرزاده ارث نمی‌برد. اما سرمایه بیمه عمر تابع این قاعده نیست، بلکه سرمایه تعهد شده در صورت فوت بیمه شده به استفاده کنندگان که توسط بیمه‌گذار برحسب درصد سهم هریک نام‌برده شده تعلق می‌گیرد. در صورت عدم ذکر نام استفاده کنندگان به وراثت قانونی تعلق خواهد گرفت. (جوهریان ۱۳۷۳ ط ۶۰)

ب- قاعده تقسیم ارث مشمول سرمایه بیمه عمر نیست:

در قانون مدنی سهم وراثت نسبت به ماترک مشخص شده است که عدول از آن جایز نیست. به عنوان مثال، سهم دختر نصف سهم پسر است، اما در بیمه عمر سهم و درصد هر استفاده کننده را بیمه‌گذار با اختیارات کامل خود تعیین می‌کند. به عنوان مثال، سهم تمام فرزندان را اعم از دختر و پسر یکسان در نظر گرفته است.

وصیت نیز تابع قاعده‌ای است. طبق ماده ۸۴۳ قانون مدنی وصیت افزون بر ثلث ماترک نافذ نیست مگر با اجازه وراثت و اگر وراثت اجازه دهند، فقط نسبت به سهم او

نافذ است. طبق ماده ۸۷۳ قانون مدنی اگر کسی به موجب وصیت یک یا چند نفر از ورثه خود را از ارث محروم کند وصیت مزبور نافذ نیست.

ج- سرمایه بیمه عمر قابل توقیف نیست:

طبق ماده ۸۶۹ قانون مدنی علاوه بر حقوق، دیون متوفی به وراثت قانونی تحمیل می‌شود. اگر شخص در زمان فوت ورشکست شود، طلبکاران از طریق دادگاه اموال و دارایی متوفی را برای استیفای مطالبات خود توقیف می‌کنند و هر یک نسبت به طلب خود از ترکه برداشت می‌کنند. اما سرمایه بیمه عمر از این قانون مستثنی است. یعنی در صورت فوت بیمه شده در هیچ مورد چیزی از آن کم نمی‌شود و طلبکاران نمی‌توانند ادعایی نسبت به آن داشته باشند و از طریق دادگاه نیز قابل توقیف نیست. کل سرمایه تعهدشده از سوی شرکت بیمه مستقیماً در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌گیرد.

پیشینه پژوهش

اگر چه در ایران در مورد بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر تحقیقی انجام نشده است، اما پژوهش‌هایی پیرامون مسائل بیمه عمر به شرح زیر صورت گرفته است:

۱- تحقیقی به عنوان بررسی ویژگی‌های اقتصادی و تخصیصی بیمه‌گذاران بیمه عمر در ایران در سال ۱۳۷۶ انجام گرفته است (میرزایی ۱۳۷۶ ص ۹۳).

دو سؤال اصلی این پژوهش عبارتند از:

الف. آیا بین ویژگی‌های فردی و خرید بیمه نامه عمر ارتباط وجود دارد؟

ب. آیا بین پایگاه اقتصادی و خرید بیمه نامه عمر رابطه ای وجود دارد؟

نتایج تحقیق نشان داد که:

الف. بین جنسیت خاص، تحصیلات، شغل، تعداد فرزندان و درآمد بیمه‌گذاران با تمایل به خرید بیمه نامه عمر ارتباط وجود ندارد.

ب. بین سن بیمه گذاران و مدت بیمه عمر همبستگی وجود ندارد.

ج. بین درآمد بیمه گذاران و سرمایه بیمه عمر همبستگی وجود دارد.

د. بین تقدیرگرایی و تمایل به خرید بیمه عمر همبستگی وجود دارد.

ه. بیمه عمر، رضایت بیمه گذاران را جلب کرده است.

۲- تحقیقی تحت عنوان بررسی تأثیر تبلیغات تجاری در رشد فروش بیمه‌های زندگی در ایران در سال ۱۳۷۷ نشان داد که :

الف. رابطه معنی‌داری بین عدم آگاهی مردم به بیمه‌های عمر، عدم به کارگیری شیوه‌های تبلیغاتی مناسب، شیوه‌های تبلیغات تلویزیونی و رادیویی با رشد بیمه‌های عمر وجود دارد .

ب. رابطه معنی‌داری بین تبلیغات خیابانی و تبلیغات در روزنامه ها و مجلات با رشد بیمه‌های عمر وجود ندارد. (گودرزی ۱۳۷۷)

۳- تحقیقی تحت عنوان بررسی نقش بیمه عمر و پس انداز در چرخه اقتصادی و نحوه حسابداری آن در ایران در سال ۱۳۸۱ انجام شده که نتایج آن عبارتند از:

الف. نمایندگی‌های شرکت‌های بیمه اطلاعات لازم را از ماهیت بیمه عمر و پس-انداز در اختیار بیمه گذاران قرار نمی‌دهند.

ب. بیمه عمر و پس انداز نقش مستقیمی در توسعه اقتصادی خانواده‌ها دارد.

ج. بین ارائه اطلاعات مفید و قابل اتکا توسط کارگزاران و نمایندگان بیمه و استقبال مردم از بیمه‌نامه‌های عمر رابطه معنی‌داری وجود دارد.

د. مفهوم بیمه‌نامه عمر و پس انداز در کشور جا نیفتاده است .

ه . حمایت لازم از بیمه گذاران بیمه عمر و پس انداز انجام نمی شود . (نوری محمود آبادی ۱۳۸۱)

اهمیت و ضرورت این پژوهش

مطالعات اولیه نشان می دهد که در ایران بیمه گذاران عمر به ندرت تا پایان دوره بیمه اقساط و حق بیمه پرداخت می کنند. بیشتر در سال های اولیه دوره بیمه به فسخ قرارداد، بازخرید و یا عدم واریز مستمر حق بیمه های عمر و پس انداز اقدام می کنند. این تصمیم نه تنها باعث تغییر ترکیب پرتفوی شرکت های بیمه می شود و نسبت بیمه های عمر را در مقایسه با کل بیمه نامه ها کاهش می دهد، بلکه در تضعیف تأمین عمومی و اجتماعی و ناتوانی در تأمین هزینه های فوت به ویژه برای خانواده های کم بضاعت و مستمند مؤثر است و برنامه ریزی های بیمه گذار و بیمه گر را تحت الشعاع قرار می دهد. بنابراین لازم است علل و دلایل بازخرید بیمه نامه های عمر و پس انداز از دیدگاه کارشناسان بیمه بررسی شود تا بر این اساس رهنمودهای لازم در ارائه این نوع خدمات در آینده برای مدیران و مسئولین شرکت بیمه جهت توسعه پوشش بیمه عمر مفید واقع شود .

قلمرو تحقیق

این پژوهش محدود به بیمه نامه های عمر و پس انداز شرکت سهامی بیمه ایران است که در شهر تهران طی سال های ۸۰-۱۳۷۵ بازخرید شده است .

تعریف جامعه و نمونه آماری و نحوه جمع آوری اطلاعات :

در این پژوهش جامعه آماری به دو دسته تقسیم می شود :

الف. کلیه بیمه نامه های عمر و پس انداز که طی سال های ۸۰-۱۳۷۵ از شعب و مجتمع های بیمه ایران در تهران بازخرید شده اند. جدول شماره ۱ تعداد ۱۴ شعبه و

مجتمع‌های مذکور را به تفکیک تعداد بیمه‌نامه‌های عمر صادره، بازخرید شده و درصد بازخریدی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. تعداد بیمه‌نامه‌های عمر صادر شده و بازخریدی به تفکیک واحد صدور

ردیف	واحد صدور بیمه نامه عمر	تعداد بیمه‌نامه‌های صادر شده	تعداد بازخرید شده	درصد بازخریدی
۱	مجتمع شهید مطهری	۶۶۶۷	۵۳۲	۸
۲	مجتمع بازار	۱۰۵۱۴	۳۳۷	۳/۲
۳	مجتمع آزادی	۵۳۲۰	۹۹	۱/۹
۴	مجتمع سعدی	۸۹۸۷	۴۷۷	۵/۳
۵	مجتمع هلال احمر	۳۵۵۰	۲۷۲	۷/۷
۶	مجتمع فاطمی	۵۸۸۹	۲۸۶	۴/۹
۷	مجتمع تخصصی اشخاص	۱۳۵	۴	۰/۳
۸	شعبه تهران نو	۶۹۶۹	۶۲۷	۹
۹	شعبه بعثت	۱۴۳۹	۱۲۱	۸/۴
۱۰	شعبه دخانیات	۵۴۹	۲۴	۴/۴
۱۱	شعبه شریعتی	۴۶۶	۲	۰/۴۳
۱۲	شعبه پاسداران	۶۹۸	۳۷	۵/۳
۱۳	شعبه ۱۷ شهریور	۶۰۰	۱۴	۲/۳
۱۴	شعبه شیران	۲۰۲۳	۶۳	۳/۱
۵	جمع	۵۳۸۰۶	۲۸۹۵	

طبق این جدول طی سال‌های ۸۰-۱۳۷۵ معادل ۵۳۸۰۶ بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز توسط ۱۴ شعبه و مجتمع تهران فروخته شده است که در این مدت ۲۸۹۵ مورد یعنی ۵ درصد آنها بازخرید شده‌اند.

برای محاسبه حجم نمونه آماری از رابطه زیر استفاده شده است :

$$n = \frac{(z_{\alpha})^2 p \cdot q}{d^2} = \frac{(1/96)^2 50\% \times 50\%}{(5\%)^2} = 384$$

N = حجم نمونه

z_{α} = نقطه بحرانی

p^2 = درصد بیمه نامه های با خرید شده

q = درصد بیمه نامه های با خرید نشده

α = خطای نوع اول یا منطقه رد H_0

d = خطای اندازه گیری

در این رابطه $\alpha = 5\%$ ، p و q معادل ۵۰ درصد و d معادل ۵ درصد در نظر گرفته شده است. بدین ترتیب حجم نمونه معادل ۳۸۴ فقره بیمه نامه عمر با خرید شده به دست می آید. حجم نمونه از هر واحد صدور بیمه نامه طبق رابطه زیر محاسبه شده است:

$$\text{حجم نمونه از هر واحد صادر کننده} = \frac{\text{تعداد بیمه نامه های با خرید شده واحد}}{\text{تعداد بیمه نامه های با خرید شده واحد}} \times \text{حجم نمونه}$$

تعداد جامعه آماری

جدول شماره ۲ حجم نمونه، یعنی تعداد بیمه نامه های با خرید شده را به تفکیک واحد صدور نشان می دهد. جمع حجم نمونه معادل ۳۸۴ فقره بیمه نامه عمر با خرید شده است. پس از تعیین حجم نمونه از هر واحد صدور طبق روش تصادفی ساده به تعداد مزبور اطلاعات مورد نیاز از پرونده های بیمه نامه های عمر با خرید شده جهت بررسی انتخاب شدند. از محتوای اطلاعات این بیمه نامه ها و پرونده های مربوطه ۳ پرسش نحوه پرداخت حق بیمه، طبقه شغلی بیمه گذاران و میزان سرمایه بیمه نامه مورد آزمون قرار گرفته اند.

جدول ۲. حجم نمونه گرفته شده از هر واحد صدور بیمه نامه عمر

۰	شریعتی
۵	پاسداران
۲	۱۷ شهریور
۸	شمیران
۷۱	مطهری
۴۵	بازار
۱۳	آزادی
۶۳	سعدی
۳۶	هلال احمر
۳۸	فاطمی
۱	تخصصی اشخاص
۸۳	تهران نو
۱۶	بعثت
۳	دخانیات

ب. دسته دوم جامعه آماری، کلیه کارشناسانی هستند که در بخش بیمه عمر و پس انداز مشغول به کار هستند. تعداد آنها در کلیه شعب و مجتمع‌های شهر تهران جمعاً ۷۵ نفر تعیین شده و با طراحی و توزیع پرسش‌نامه ۵ سؤالی که ۲ سؤال اول آن مربوط به عامل تورم و ۳ سؤال بعدی مربوط به عامل عدم شناخت بیمه‌گذاران عمر می باشد، اطلاعات مورد نیاز از ۶۰ نفر کارشناس جمع آوری شده است. برای سنجش اعتبار پرسش‌نامه با توزیع اولیه آن بین ۱۵ نفر از کارشناسان بیمه عمر و با توجه به پاسخ‌های اولیه مقدار آلفای کرونباخ ۰/۶۸ به دست آمد. لازم به ذکر است که محدودیت

دسترسی به بیمه‌گذاران و نمایندگان و شبکه فروش و بازاریابان مانع از نظر سنجی از آنها شده است.

سؤالات پژوهش

با توجه به این که شناخت علل و دلایل بازخرید بیمه نامه های عمر و پس انداز هدف اصلی این پژوهش است، لذا برای دستیابی به این شناخت سؤالات زیر مورد بررسی و آزمون قرار می‌گیرند.

۱- آیا نحوه پرداخت حق بیمه در بازخرید بیمه نامه های عمر و پس انداز مؤثر است؟

۲- آیا بین طبقه شغلی بیمه گذارانی که بیمه نامه خود را بازخرید کرده اند تفاوتی وجود دارد؟

۳- آیا بین میزان سرمایه تعهد شده بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه خود را بازخرید کرده‌اند، تفاوت وجود دارد؟

۴- آیا بالا بودن نرخ تورم کشور در بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز مؤثر است؟

۵- آیا عدم شناخت بیمه‌گذاران در بازخرید بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز مؤثر است؟
برای ۳ سؤال اول از آزمون کای‌دو و برای بررسی سؤالات ۴ و ۵ آزمون T برای یک گروه مستقل استفاده شده است.

سؤال اول: آیا نحوه پرداخت حق بیمه در بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز مؤثر است؟

H: بین نحوه پرداخت حق بیمه بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود را بازخرید کرده‌اند تفاوت وجود ندارد.

H₁: بین نحوه پرداخت حق بیمه بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود را بازخرید کرده‌اند، تفاوت وجود دارد.

منظور از نحوه پرداخت حق بیمه آن است که حق بیمه طبق قرارداد می‌تواند ماهانه، سه ماهه، چهار ماهه، شش ماهه، یکساله و یکجا پرداخت شود. شماره ۳ سه شکل پرداخت حق بیمه را برحسب تعداد بیمه‌نامه‌های بازخرید شده و فراوانی تجمعی آنها را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۴. فراوانی بیمه‌های عمر بر حسب نحوه پرداخت حق بیمه

نحوه پرداخت حق بیمه	تعداد بیمه‌نامه عمر بازخرید شده	فراوانی نسبی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی تجمعی
ماهانه	۳۷۵	۹۷/۵	۳۷۵	۹۷/۵
سالانه	۷	۲	۳۸۲	۹۹/۵
یکجا	۲	۰/۵	۳۸۴	۱۰۰
جمع	۳۸۴	۱۰۰		

جدول بالا نشان می‌دهد که ۹۷/۵ درصد از بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه خود را بازخرید کرده‌اند، اقساط حق بیمه خود را ماهانه پرداخت می‌کردند.

F_o	F_E	$\frac{(F_o - F_E)^2}{F_E}$
۳۷۵	۱۲۸	۴۷۷
۷	۱۲۸	۱۱۴
۲	۱۲۸	۱۲۴
$\sum F_o = ۳۸۴$		۷۱۵

- F_o = تعداد بیمه‌نامه‌های بازخرید شده در هر نحوه پرداخت حق بیمه .
- F_E = تعداد بیمه‌نامه‌های بازخرید شده مورد انتظار در هر نحوه پرداخت .
- K = تعداد نحوه پرداخت حق بیمه

$$F_E = \frac{\sum F_0}{K} = \frac{384}{3} = 128$$

$$\alpha^2 = \sum \frac{(F_0 - F_E)^2}{F_E} = 715$$

$$df = k - 1 = 3 - 1 = 2$$

$$\alpha = 5\%$$

$$\chi^2(\alpha = 5\%, df = 2) = 5.99$$

با توجه به اینکه χ^2 محاسبه شده بزرگتر از χ^2 جدول است ($10 > 5.99$). لذا آزمون از نظر آماری در سطح ۹۵ درصد معنی دار است. بنابراین فرضیه صفر رد می شود. در نتیجه بین نحوه پرداخت حق بیمه گذارانی که بیمه نامه عمر خود را باز خرید کرده اند، تفاوت معنی داری وجود دارد. به طوری که نحوه پرداخت حق بیمه اغلب متقاضیان باز خرید بیمه نامه عمر ماهانه بوده است.

سؤال دوم: آیا بین طبقه شغلی بیمه گذارانی که بیمه نامه خود را باز خرید کرده اند تفاوتی وجود دارد؟

H: بین طبقه شغلی بیمه گذارانی که بیمه نامه های خود را باز خرید کرده اند تفاوتی وجود ندارد.

H₁: بین طبقه شغلی بیمه گذارانی که بیمه نامه های خود را باز خرید کرده اند تفاوتی وجود دارد.

بر اساس جدول طبقه بندی شغلی کلیه مشاغل به ۵ دسته تفکیک می شوند. مشاغلی که در طبقه اول قرار دارند، خطرهای کمتر و مشاغلی که در طبقات بالاتر قرار دارند خطرهای بیشتری دارند (مجموعه مقررات بیمه ۱۳۷۰ ص ۲۳۱).

طبقه ۱: مشاغلی که حداقل خطر را دارد و از توان فکری استفاده می شود.

طبقه ۲: مشاغلی که در مقایسه با طبقه اول خطر بیشتری را برای شاغل دارد و

علاوه بر توان فکری از نیروی دست هم استفاده می شود.

طبقه ۳: این طبقه شامل اشخاصی است که متخصص یا نیمه متخصص می‌باشند و با ماشین و ادوات صنعتی کار می‌کنند؛ از قبیل کشاورزان، رانندگان و کارگران ساختمانی.

طبقه ۴: این طبقه شامل اشخاصی است که با ماشین و ادوات صنعتی پرخطر کار می‌کنند و یا نوع کار آنها پرخطر است مانند پرس کار فلز.

طبقه ۵: این طبقه شامل اشخاصی است که در فعالیت روزمره خود با بیشترین خطر روبرو هستند مانند خلبان آزمایشی، کارگران معادن زیرزمینی.

جدول ۴: طبقه شغلی بیمه‌گذاران را به همراه تعداد بیمه‌نامه‌های بازخرید شده و فراوانی آنها نشان می‌دهد.

طبقه شغلی	تعداد بیمه‌نامه‌های بازخرید شده	فراوانی نسبی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی تجمعی
۱	۱۴۳	۳۷	۱۴۳	۳۷
۲	۱۶۷	۴۳	۳۱۰	۸۰
۳	۶۸	۱۸	۳۷۸	۹۸
۴	۲	۱	۳۸۰	۹۹
۵	۴	۱	۳۸۴	۱۰۰
جمع	۳۸۴	۱۰۰		

طبق جدول شماره ۴ معادل ۸۰ درصد از بیمه‌نامه‌های عمر بازخرید شده متعلق به بیمه‌گذارانی بوده است که در طبقه اول و دوم شغلی قرار دارند. بیشترین بیمه‌نامه‌های بازخرید شده مربوط به طبقه دوم شغلی است و طبقه‌های شغلی ۴ و ۵ کمترین تمایل را به بازخرید بیمه‌نامه داشته‌اند.

$$F_E = \frac{\sum F_E}{K} = \frac{384}{5} = 77$$

$$X^2 = \sum \frac{(F_0 - F_E)^2}{F_E} = \frac{23501}{77} = 305$$

$$\alpha = 5\%$$

$$df = k - 1 = 5 - 1 = 4$$

$$X^2(\alpha = 5\%, df = 4) = 9.48$$

F_0 = تعداد بیمه نامه های بازخرید شده در هر طبقه شغلی

F_E = تعداد بیمه نامه های بازخرید شده مورد انتظار در هر طبقه شغلی

K = تعداد طبقات شغلی فراوانی مورد انتظار، بیانگر فراوانی‌هایی است که در

صورت فقدان رابطه بین آن دو متغیر انتظار می‌رود روی دهد.

طبقه شغلی	F_0	F_E	$\frac{(F_0 - F_E)^2}{F_E}$
۱	۱۴۳	۷۷	۵۷
۲	۱۶۷	۷۷	۱۰۰
۳	۶۸	۷۷	۱
۴	۲	۷۷	۷۳
۵	۴	۷۷	۶۹
			۳۰۵

از آنجایی که کای دو محاسبه شده بیش از کای دو جدول است ($305 > 9.48$)

لذا آزمون در سطح ۹۵ درصد معنی دار است و فرضیه H_0 رد می‌شود در نتیجه بین طبقه شغلی بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه خود را بازخرید کرده‌اند، تفاوت وجود دارد. داده‌های جدول نشان می‌دهد که بیمه‌گذاران از طبقه اول و دوم شغلی بیشترین متقاضی بازخرید بیمه‌نامه عمر بوده‌اند.

سؤال سوم: آیا بین میزان سرمایه تعهد شده بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود

را بازخرید کرده‌اند تفاوت وجود دارد؟

H: بین میزان سرمایه تعهد شده بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود را بازخرید کرده اند، تفاوتی وجود ندارد.

H_۱: بین میزان سرمایه تعهد شده بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود را بازخرید کرده اند، تفاوت وجود دارد.

منظور از سرمایه تعهد شده مبلغی است که بیمه‌گذار در پیشنهاد خرید بیمه عمر تعیین می‌کند و با بیمه‌نامه صادر می‌گردد و براساس آن حق بیمه پرداخت می‌شود و در صورت فوت بیمه‌شده و یا حیات وی در پایان قرارداد به استفاده کننده پرداخت می‌شود. جدول شماره ۵ میزان سرمایه تعهد شده بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود را بازخرید کرده‌اند به همراه تعداد بازخریدی و فراوانی تجمعی آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۵: جدول فراوانی بیمه‌نامه‌های عمر بر حسب سرمایه تعهد شده در بیمه‌نامه‌های متقاضیان بازخریدی

درصد فراوانی تجمعی	فراوانی تجمعی	فراوانی نسبی	تعداد بیمه‌نامه‌های بازخرید شده	سرمایه تعهد شده میلیون ریال
۴۸	۱۸۳	۸	۱۸۳	۰-۴۰
۹۳	۳۵۸	۴۵	۱۷۵	۴۱-۸۰
۹۸	۳۷۷	۵	۱۹	۸۱-۱۲۰
۹۹	۳۸۰	۱	۳	۱۲۱-۱۶۰
۱۰۰	۳۸۴	۱	۴	۱۶۱-۲۰۰
		۱۰۰	۳۸۴	جمع

جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که ۹۳ درصد از بیمه‌نامه‌های بازخرید شده با سرمایه‌ای حداکثر ۸۰ میلیون ریال بوده است. درصد بیمه‌نامه‌های بازخرید شده با سرمایه‌هایی بیش از ۸۰ میلیون ریال کم و ناچیز است.

F_0	F_E	$\frac{(F_0 - F_E)^2}{F_E}$
۱۸۳	۷۷	۱۴۶
۱۷۵	۷۷	۱۲۵
۱۹	۷۷	۴۴
۳	۷۷	۷۱
۴	۷۷	۶۹
۳۸۴		۴۵۵

$$\alpha = 5\%$$

$$F_E = \frac{\sum F_0}{K} = \frac{384}{5} = 77$$

$$df = 5 - 1 = 4$$

$$\chi^2(\alpha=5\%, df=4) = 9.48$$

$$\chi^2 = \sum \frac{(F_0 - F_E)^2}{F_E} = 455$$

از آنجایی که کای دو محاسبه شده بزرگتر از کای دو جدول است ($455 > 9.48$) لذا آزمون از نظر آماری در سطح ۹۵ درصد معنی دار است و فرضیه صفر رد می شود. در نتیجه این فرضیه که بین میزان سرمایه بیمه نامه گذارانی که بیمه نامه عمر خود را بازخرید کرده اند، تفاوت وجود دارد مورد تأیید قرار می گیرد.

سؤال چهارم: آیا افزایش نرخ تورم کشور در بازخرید بیمه نامه عمر و پس انداز

مؤثر است؟

برای پاسخ دو سؤال زیر در پرسش نامه طراحی شده است:

الف. تا چه اندازه ای کاهش ارزش پول در بازخرید بیمه نامه عمر و پس انداز

مؤثر است؟

H_0 : کاهش ارزش پول در بازخرید بیمه نامه عمر و پس انداز تأثیری ندارد.

H_1 : کاهش ارزش پول در بازخرید بیمه نامه عمر و پس انداز تأثیر دارد.

شناخت علل بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر .../۱۱۰

گزینه ها	F_i	X_i	$F_i X_i$	X_i^2	$F_i X_i^2$
خیلی زیاد	۳۵	۵	۱۷۵	۲۵	۸۷۵
زیاد	۱۳	۴	۵۲	۱۶	۲۰۸
متوسط	۹	۳	۲۷	۹	۸۱
کم	۱	۲	۲	۴	۴
خیلی کم	۲	۱	۲	۱	۲
جمع	۶۰		۲۵۸		۱۱۷۰

$$\bar{X} = \frac{\sum F_i X_i}{n} = \frac{258}{60} = 4/3$$

$$S = \sqrt{\frac{\sum F_i X_i^2 - \frac{(\sum F_i X_i)^2}{n}}{n-1}} = \sqrt{\frac{1170 - \frac{(258)^2}{60}}{60-1}} = 1/01$$

$$t = \frac{\bar{X} - M}{\frac{S}{\sqrt{n}}} = \frac{4/3 - 3}{\frac{1/01}{\sqrt{60}}} = 9/97$$

$$t(\alpha = 5\%, df = 59) = 2$$

\bar{X} = میانگین نمونه

M = میانگین مورد انتظار

N = حجم نمونه

S = انحراف معیار پاسخ‌ها

چون t محاسبه شده بزرگتر از t جدول است ($9/97 > 2$)، لذا آزمون در سطح ۹۵ درصد معنی‌دار است و فرضیه H_0 رد می‌شود. یعنی از نظر کارشناسان بیمه‌عمر کاهش ارزش پول در بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز مؤثر است.

ب. تا چه اندازه افزایش هزینه تحصیل خانواده‌ها در بازخرید بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز مؤثر است؟

H_0 : افزایش هزینه خانوارها در بازخرید بیمه عمر و پس انداز تأثیر ندارد.

H_1 : افزایش هزینه خانوارها در بازخرید بیمه عمر و پس انداز تأثیر دارد.

گزینه ها	F_i	X_i	$F_i X_i$	X_i^2	$F_i X_i^2$
خیلی زیاد	۷	۵	۳۵	۲۵	۱۷۵
زیاد	۲۶	۴	۱۰۴	۱۶	۴۱۶
متوسط	۱۱	۳	۳۳	۹	۹۹
کم	۱۱	۲	۲۲	۴	۴۴
خیلی کم	۵	۱	۵	۱	۵
جمع	۶۰		۱۹۹		۷۳۹

$$\bar{X} = \frac{\sum F_i X_i}{n} = \frac{199}{60} = 3/31$$

$$S = \sqrt{\frac{\sum F_i X_i^2 - \frac{(\sum F_i X_i)^2}{n}}{n-1}} = \sqrt{\frac{739 - \frac{(199)^2}{60}}{60-1}} = 1/15$$

$$t = \frac{\bar{X} - M}{\frac{S}{\sqrt{n}}} = \frac{3/31 - 3}{\frac{1/15}{\sqrt{60}}} = 2/12$$

$$t(\alpha = 5\%, df = 59) = 2$$

از آنجائی که t محاسبه شده بزرگتر از جدول است ($2 > 2/12$)، لذا آزمون در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است و فرضیه صفر رد می شود. در نتیجه از نظر کارشناسان بیمه عمر افزایش هزینه های خانوار در بازخرید بیمه عمر و پس انداز تأثیر دارد.

سؤال پنجم: آیا عدم شناخت بیمه‌گذاران در بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز مؤثر است. برای بررسی، سه سؤال زیر طراحی و آزمون شده است:

الف. تا چه اندازه‌ای بی‌اطلاعی از معافیت‌های مالیاتی در بازخرید بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز مؤثر است؟

H₀: بی‌اطلاعی از معافیت‌های مالیاتی در بازخرید بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز مؤثر نیست؟

H₁: بی‌اطلاعی از معافیت‌های مالیاتی در بازخرید بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز مؤثر است؟

گزینه‌ها	F_i	X_i	$F_i X_i$	X_i^2	$F_i X_i^2$
خیلی زیاد	6	5	30	25	150
زیاد	3	4	12	16	48
متوسط	4	3	12	9	36
کم	30	2	60	4	120
خیلی کم	17	1	17	1	17
جمع	60		131		371

$$\bar{X} = \frac{\sum F_i X_i}{n} = \frac{131}{60} = 2/18$$

$$S = \sqrt{\frac{F_i X_i^2 - (F_i X_i)^2}{n-1}} = \sqrt{\frac{371 - \frac{(131)^2}{60}}{59}} = 1/2$$

$$t = \frac{\bar{X} - M}{\frac{S}{\sqrt{n}}} = \frac{2/18 - 3}{\frac{1/2}{\sqrt{60}}} = -5/29$$

از آنجائی که t محاسبه شده کوچکتر از t جدول است ($-2 < -5/29$)، لذا آزمون از نظر آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است و فرضیه صفر رد می شود. یعنی بی اطلاعاتی از معافیت های مالیاتی در بازخرید بیمه نامه های عمر و پس انداز مؤثر است. ب. تا چه اندازه ای بی اطلاعاتی از مزیت خطر فوت بیمه شده در بازخرید بیمه نامه های عمر و پس انداز مؤثر است؟

H_0 : بی اطلاعاتی از مزیت خطر فوت بیمه شده در بازخرید بیمه نامه عمر و پس انداز مؤثر نیست.

H_1 : بی اطلاعاتی از مزیت خطر فوت بیمه شده در بازخرید بیمه نامه عمر و پس انداز مؤثر است.

گزینه ها	F_i	X_i	$F_i X_i$	X_i^2	$F_i X_i^2$
خیلی زیاد	۱۲	۵	۶۰	۲۵	۳۰۰
زیاد	۲۷	۴	۱۰۸	۱۶	۴۳۲
متوسط	۱۰	۳	۳۰	۹	۹۰
کم	۹	۲	۱۸	۴	۳۶
خیلی کم	۲	۱	۲	۱	۲
جمع	۶۰		۲۱۸		۸۶۰

$$\bar{X} = \frac{\sum F_i X_i}{n} = \frac{218}{60} = 3/63$$

$$S = \sqrt{\frac{F_i X_i^2 - (F_i X_i)^2}{n-1}} = \sqrt{\frac{860 - (218)^2}{59}} = 1/07$$

$$t = \frac{\bar{X} - M}{\frac{S}{\sqrt{n}}} = \frac{3/63 - 3}{\frac{1/07}{\sqrt{60}}} = 4/56$$

از آنجایی که t محاسبه شده بزرگتر از t جدول است ($2 > 1.645$) لذا آزمون از نظر آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار است و فرضیه صفر رد می‌شود. در نتیجه از نظر کارشناسان بیمه عمر بی‌اطلاعی از مزیت خطر فوت بیمه شده در بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز از سوی بیمه‌گذار مؤثر است.

ج. تا چه اندازه‌ای تلقی نادرست از دریافت وام از محل بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز در بازخرید آن مؤثر است؟

H_0 : تلقی نادرست از دریافت وام از محل بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز در بازخرید آن مؤثر نیست.

H_1 : تلقی نادرست از دریافت وام از محل بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز در بازخرید آن مؤثر است.

گزینه‌ها	F_i	X_i	$F_i X_i$	X_i^2	$F_i X_i^2$
خیلی زیاد	6	5	30	25	150
زیاد	29	4	116	16	464
متوسط	9	3	27	9	81
کم	13	2	26	4	52
خیلی کم	3	1	3	1	3
جمع	60		202		750

$$\bar{X} = \frac{\sum F_i X_i}{n} = \frac{202}{60} = 3.36$$

$$S = \sqrt{\frac{\sum F_i X_i^2 - \frac{(\sum F_i X_i)^2}{n}}{n-1}} = \sqrt{\frac{750 - \frac{(202)^2}{60}}{59}} = 1.09$$

$$t = \frac{\bar{X} - M}{\frac{S}{\sqrt{n}}} = \frac{3/36 - 3}{\frac{1/09}{\sqrt{60}}} = 2/55$$

چون t محاسبه شده بزرگتر از t جدول است ($2/55 > 2$) لذا آزمون از نظر آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است و فرضیه صفر رد می شود. در نتیجه از نظر کارشناسان تلقی نادرست از دریافت وام از محل بیمه نامه عمر و پس انداز در بازخرید آن مؤثر است.

نتایج و یافته‌های پژوهش

با بررسی آزمون نتایج زیر به دست آمد: نحوه پرداخت حق بیمه، بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود را بازخرید کرده‌اند، تفاوت دارد، به طوری که اغلب متقاضیان بازخرید بیمه‌نامه عمر حق بیمه خود را ماهانه پرداخت کرده بودند.

۱- بین طبقه شغلی بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه خود را بازخرید کرده‌اند تفاوت معنی‌داری وجود دارد، به طوری که بیمه‌گذاران طبقه اول و دوم شغلی بیشترین متقاضی بازخرید بیمه نامه عمر بودند.

۲- بین میزان سرمایه بیمه‌نامه بیمه‌گذارانی که بیمه‌نامه عمر خود را بازخرید کرده‌اند تفاوت معنی‌داری وجود دارد به طوری که ۴۸ درصد متقاضیان بازخرید سرمایه‌ای کمتر از ۴۰ میلیون ریال و ۹۳ درصد آنها سرمایه‌ای کمتر از ۸۰ میلیون ریال را خریداری کرده بودند.

۳- از نظر کارشناسان بیمه عمر کاهش ارزش پول در بازخرید بیمه عمر و پس‌انداز مؤثر است. در نتیجه یکی از عوامل مهم در تقاضای بازخریدی بیمه‌های عمر را می‌توان افزایش نرخ تورم دانست.

۴- از نظر کارشناسان بیمه عمر، افزایش هزینه‌های خانوار در بازخرید بیمه‌های عمر و پس‌انداز مؤثر است. در نتیجه یکی از عوامل مؤثر در تقاضای بازخریدی بیمه‌های عمر بالا بودن هزینه‌های زندگی خانوارهاست.

۵- از نظر کارشناسان بیمه عمر بی‌اطلاعی بیمه‌گذاران از معافیت‌ها و مزایای مالیاتی در بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر مؤثر است. بنابراین انتظار می‌رود با افزایش اطلاع‌رسانی به بیمه‌گذاران در خصوص معافیت‌های مالیاتی تمایل آنها به بازخرید بیمه‌نامه‌ها کاهش یابد.

۶- از نظر کارشناسان بیمه عمر بی‌اطلاعی بیمه‌گذاران از مزیت خطر فوت بیمه شده در بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز مؤثر است. لذا با تبلیغات از طریق رسانه‌های گروهی و یا تهیه سریال و فیلم می‌توان انگیزه بیمه‌گذاران را نسبت به بازخرید بیمه‌نامه کاهش داد.

۷- از نظر کارشناسان بیمه عمر تلقی نادرست بیمه‌گذاران از دریافت وام از محل بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز در بازخرید بیمه‌نامه مؤثر است. لذا انتظار می‌رود با افزایش آگاهی بیمه‌گذاران در زمان خرید بیمه‌نامه عمر از ماهیت، مبالغ وام و زمان دریافت وام بتوان به آمار بیمه‌گذاران واقعی دست یافت و تقاضای بازخریدی ناشی از عدم توجه مبلغ و زمان درخواست وام را کاهش داد.

پیشنهادها

پیشنهادها و راه‌حل‌های زیر برای کاهش بازخرید بیمه‌نامه عمر و افزایش فروش آن ارائه می‌شود:

۱- مالیات بردرآمد شرکت‌های بیمه به خصوص در رشته عمر کاهش یابد تا مزایای واقعی بیشتری در اختیار بیمه‌گذاران عمر قرار دهند.

۲- شرکت‌های بیمه عمر؛ زندگی و پس‌انداز به‌طور تخصصی ایجاد شوند تا بتوانند به‌طور حرفه‌ای در گسترش فرهنگ بیمه عمر، آگاهی بیمه‌گذاران، تبلیغات از طریق رسانه‌های گروهی، سمینارهای تخصصی، پرداخت جوایز و پاداش به بیمه‌گذاران، ساخت فیلم از اثرات خرید و بازخرید بیمه عمر، فعالیت کرده و تمایل مردم را به خرید بیمه‌نامه افزایش و تمایل آنها را به بازخریدی کاهش دهند.

۳- با گسترش شرکت‌های بیمه خصوصی به تدریج دولت تصدی‌گری بیمه‌های عمر را به بخش خصوصی و غیر دولتی واگذار نماید. زیرا فروش بیمه‌های عمر مستلزم داشتن نیرو و شبکه فروش و بازاریابی خاصی است و برای این کار باید سرمایه‌گذاری شود. در بیمه عمر علاوه بر فروش بیمه‌نامه پیگیری برای تداوم پرداخت اقساط حق بیمه که معمولاً دوره طولانی ۵-۱۵ ساله است، حائز اهمیت است. بنابراین مستلزم سرمایه‌گذاری روی آموزش نیروها و بازاریابان و نمایندگان است.

۴- شرکت‌های بیمه برای کاهش آثارهای تورمی بهتر است اقدام به طراحی و فروش بیمه‌نامه‌هایی کنند که سرمایه تعهد شده در آنها با افزایش نرخ تورم افزایش یابد. بنابراین تقویت مهارت‌های طراحی انواع بیمه‌نامه در صنعت بیمه کشور متناسب با نیازها و اوضاع اقتصادی در افزایش فروش بیمه‌نامه مؤثر است. به عنوان مثال، عرضه بیمه‌نامه‌ای که سرمایه و حق بیمه سالانه آن با شاخص‌های قیمت خرده‌فروشی افزایش یابد با استقبال بیشتری مواجه می‌شود یا بیمه‌نامه‌ای که ارزش سرمایه آن متغیر باشد و برحسب سال فوت بیمه شده و یا به شرط حیات وی در طول مدت بیمه‌نامه تغییر کند.

۵- با توجه به اینکه حق بیمه عمر برای کارکنان شرکت‌ها از هزینه‌های قابل قبول مالیاتی است، لذا شرکت‌ها می‌توانند به جای پرداخت پاداش نقدی سالانه به کارکنان و مدیران و کارگران نمونه بیمه‌نامه عمر خریداری کرده و در اختیار آنها قرار دهند.

۶- در سیاست‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های بیمه نباید مجبور شوند بخشی از حق بیمه‌های عمر را به خرید اوراق قرضه یا اوراق مشارکت دولت و بانک مرکزی با بهره

کم اختصاص دهند، بلکه باید مقرراتی وضع شود که شرکت‌های بیمه عمر مجبور به سرمایه‌گذاری با بازده بالا شوند و منافع بیشتری در اختیار بیمه‌گذاران قرار گیرد. در نتیجه بیمه‌گذار از تصمیم به بازخرید بیمه‌نامه عمر منصرف می‌شود.

۷- عرضه بیمه‌نامه عمر به شرط حیات به جای بیمه‌های عمر و پس‌انداز از یک طرف حق بیمه‌ها را کاهش می‌دهد و از طرف دیگر در صورت بازخرید، ارزش بازخریدی بیشتری در مقایسه با ارزش بازخریدی بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز مسترد می‌شود.

۸- استفاده از خدمات پست بانک جهت دریافت اقساط حق بیمه از محل کار یا منازل بیمه‌گذاران باعث می‌شود تا مشکلات مراجعه به بانک‌ها جهت واریز و اتلاف وقت کاهش یابد.

۹- برای بررسی بیشتر علل بازخرید بیمه عمر فرمی طراحی و در اختیار کارکنان بیمه عمر قرار گیرد تا توسط متقاضیان بازخرید تکمیل و سپس تجزیه و تحلیل شود تا شرکت بیمه ایران بتواند تدابیر بیشتر و بهتری برای کاهش تقاضای بازخریدی اتخاذ نماید.

منابع

۱. جوهریان، محمد ولی. (۱۳۷۳)، "بیمه عمر"، تهران، شرکت سهامی بیمه ایران چاپ اول.
۲. میرزایی، حبیب. (۱۳۷۶)، "بررسی ویژگیهای اقتصادی و تخصصی بیمه‌گذاران بیمه عمر در ایران" پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مدیریت بازرگانی، دانشگاه تهران.
۳. گودرزی، حجت‌اله. (۱۳۷۷)، "بررسی تأثیر تبلیغات تجاری در رشد فروش بیمه‌های زندگی در ایران" پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مدیریت بازرگانی، دانشگاه تهران.
۴. نوری محمود آبادی، عباسعلی. (۱۳۸۱)، "بررسی نقش بیمه عمر و پس‌انداز در چرخه اقتصادی و نحوه حسابداری آن در ایران" پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی.

۵. مجموعه قوانین و مقررات بیمه (۱۳۷۰)، بیمه مرکزی ایران، چاپ دوم.
۶. طرح جدید بیمه عمر و پس‌انداز، روابط عمومی شرکت بیمه ایران، بروشور تبلیغاتی.
۷. شیدایی راد، علی اصغر (۱۳۷۸)، "موانع ساختاری توسعه بیمه‌های عمر در کشور" فصلنامه صنعت بیمه، سال ۱۳۷۸ شماره ۵۶.
۸. UNCTAD، "رشد و توسعه بیمه زندگی در کشورهای در حال توسعه" ترجمه حبیب میرزایی (۱۳۷۵)، فصلنامه صنعت بیمه، سال ۱۳۷۵، شماره ۴۴.
۹. مجموعه قوانین و مقررات بیمه (۱۳۸۱)، معاونت پژوهشی، تدوین و تنقیح قوانین و مقررات.
۱۰. قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی.
۱۱. sigma , swiss reinsurance company, ۲۰۰۰.